

एवंबुद्ध्यादिसाक्षिणोब्रह्मभावमुक्त्वाऽस्यबुद्ध्याधुपहितस्यपूर्वमहाभूतस्रष्टृत्वमुक्तं तद्युक्त्याश्रुत्याचालोचनीयमित्याह पुरुषैरिति कृत्स्नशःकात्स्न्येन वेदितव्यानिपरोक्षणीयानि इंद्रियाणीतिमनोबुद्ध्योरप्युपलक्षणं तथाहि किमिन्द्रियाणिप्राक्संतमेवघटादिकंगोचरयंत्युतदृष्टिसमसमयमात्रसिद्धं आद्येपि किसत्वंसत्तासामान्यसमवायोवाअर्थक्रियाकारितावा नाद्यः सत्तायांसत्तासामान्यांतराभ्युपगमेऽनवस्थापातात् अनभ्युपगमेतस्याअप्यसत्त्वापत्तेश्च नद्वितीयः रज्ज्वांकल्पितस्यापिसर्पस्यभयकंपादिजनकत्वलक्षणार्थक्रियाकारित्वदर्शनात् नचतत्रपुष्कलार्थक्रियाकारित्वंदृष्टंप्रसर्पणाद्यदर्शनादितिशंक्यं ताक्ष्योहमितिस्मिंस्तार्क्ष्यत्वकल्पनायाःसत्यविषनिवर्तकत्वदर्शनात् तथाचैत्रोयमितिप्रतिमायांकल्पितचैत्रत्वस्यप्रतिमापीडनाच्चैत्रपीडाकरत्वदर्शनाच्च ननुतत्रताक्ष्यास्त्वस्यभेदेगृह्यमाणेएवशास्त्रप्राप्तस्यध्यानादेःसत्यविषनिवर्तकत्वंयुक्तं गारुडशास्त्रप्रमाणात् देहेन्द्रियादीनांतुआत्मन्यभेदेनदृश्यमानानांकथंकल्पितत्वमितिचेत्श्लाघनीयप्रज्ञोदेवानांप्रियः भेदमहेसत्यपियत्रकल्पनायाःपुष्कलार्थक्रियाकारित्वंदृष्टं किमुताभेदमहे बाधोत्तरकालीनार्थक्रियाकारित्वाभावस्यरज्जुसर्पादौदेहेन्द्रियादौचतुल्यवद्दर्शनात् तस्मात्परिशेषात्तूरज्जुगवदृष्टिसमसमयसिद्धंघटादिकंइंद्रियाणिगोचरयंतीतिसिद्धं इंद्रियाण्यपिमनसो

पुरुषैरिन्द्रियाणीहवेदितव्यानिकृत्स्नशः ॥ तमोरजश्चसत्त्वंचतेपिभावास्तदाश्रिताः ॥ १५ ॥ एतांबुद्धानरोबुद्ध्याभूतानामागतिंगतिं ॥ समवेक्ष्यशनैश्चैवलभतेशममुत्तमं ॥ १६ ॥ गुणैर्नेनीयतेबुद्धिर्बुद्धिरेवेन्द्रियाण्यपि ॥ मनःषष्ठानिभूतानितदभावेकुतोगुणाः ॥ १७ ॥

ऽनबहितायांसन्निहितमपिरूपादिकंगोचरयंतीतिमनोमात्राण्येव स्वमेतेषांतन्मात्रत्वानुभवात् मनोपिप्रमात्राप्रयुक्तंसन्नावहितंभवतीतिप्रमात्रात्मकमेव प्रमातृत्वंचात्मनिबुद्धिव्यतिरेकेणसुषुप्त्यादौनदृष्टमितिबुद्धेरेवधर्मः बुद्धिश्चत्रिगुणात्मकस्याज्ञानस्यकार्यमतस्त्रिगुणात्मकानेवभावान्विषयीकरोति तदिदमुक्तं इंद्रियाणितमआदिकमेव तेपिइंद्रियमात्राभावाअपि तदाश्रिताइंद्रियाश्रिताइंद्रियजाः परंपरयातमआद्याश्रिताएवेति ॥ १५ ॥ एतदेवप्रपंचयिष्यन्प्ररोचनायतज्ज्ञानफलमाह एतामिति एतांत्रिगुणात्मिकामूलप्रकृतिर्बुद्धिर्वाभूतानांखादीनांजरायुजादीनांचआगतिउद्गमनस्थानं गतिलयस्थानं चेतिबुद्ध्याविचारेणअवेक्ष्य शनैःवैराग्यविवेकवृद्धिक्रमेण उत्तमंशमंसुखंप्रत्यगानंदंलभते कंठगतविस्मृतचामीकरवन्नित्यप्राप्तमपिअज्ञानादप्राप्तमिवतत्त्वमस्यादिवाक्याल्लभते ॥ १६ ॥ भूतानांगत्यागती एवाह गुणैरिति तमआदिभिर्गुणैःबुद्धिर्नेनीयतेपुनःपुनरतिशयेनविषयात्मतांनीयते अतोबुद्धिरेवमनःषष्ठानीन्द्रियाणिभूतानिचद्विविधानिसैव तदभावेबुद्धेरभावेगुणाःकुतः स्वरूपेणतेषांबाधान्नकापिसंतीत्यर्थः एतेनसांख्याभिमतंतेषामबाध्यत्वंनित्यानुमेयत्वंचनिरस्तं अयमर्थः रज्ज्वज्ञानेसतितत्कार्यंसर्पस्तज्जंभयादिकंचदृश्यते परीक्षादशायांतुसर्पाभावेसतिरज्जौनतन्मूलमज्ञानमुपलभ्यतेनापितज्जंभयादिकं एवंबुद्ध्यभावेबुद्धेःकार्यकारणंचनश्यतीतिगुणशब्देनसत्त्वादयोमनइंद्रियविषयादयश्चगृह्यंते ॥ १७ ॥